

УДК 615.1:167/168:351.84:615.12:338.5

**ФАРМАЦЕВТИЧНА ДОПОМОГА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У
ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИХ ВІДНОСИН У
СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Панфілова Г.Л., Немченко А.С., Хіменко С.В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Вступ. На даний час здоров'я людей розглядається як найвища суспільна цінність, а формування належних умов для збереження життя та підвищення її якості постає як один із важливих напрямків розвитку будь-якої держави. За останній час все більше уваги приділяється аналізу ролі фармацевтів у процесі збереження життя громадян та підвищення її якості, а також питанням раціонального використання обмежених ресурсів охорони здоров'я [5-7]. Особливої актуальності питання перегляду сучасної ролі фармацевтів у вирішенні питань раціонального використання обмежених ресурсів охорони здоров'я набувають у державах, що розвиваються та тих, які обрали соціальний вектор розвитку. До останніх держав можна віднести й Україну, у якій питання підвищення ефективності надання медичної та фармацевтичної допомоги в останній час розглядаються як пріоритетні. Зазначене твердження й обумовило мету наших досліджень.

Мета дослідження. Метою наших досліджень став аналіз ролі фармацевтичних працівників у сучасній парадигмі розвитку системи охорони здоров'я та фармацевтичного забезпечення населення. Об'єктом наших досліджень стали дані спеціальної літератури у яких висвітлюються питання організації надання фармацевтичної допомоги та послуги населенню за умов посилення гуманістичних принципів розвитку суспільства.

Методи дослідження. У дослідженнях використовувалися історичний, логічний, порівняльний, графічний та інші методи наукового пошуку та пізнання.

Основні результати. Вже протягом декількох десятиліть зусилля впливових міжнародних організацій (WorldHealthOrganization – WHO, InternationalPharmaceuticalFederation– FIP) та вчених спрямовані на переосмислення сучасної ролі фармацевтів та розробки напрямків підвищення їх діяльності у системі фармацевтичного забезпечення населення [1,4,6]. Якісні та кількісні зміни, що відбулись на сучасному фармацевтичному ринку, а також у відносинах між лікарями, пацієнтами, операторами фармацевтичного ринку, державою призвели до формуванню нового бачення сучасної ролі фармацевтичних працівників в контексті розвитку фармацевтичної допомоги. З кожним роком проблема підвищення ефективності надання фармацевтичної допомоги та послуги лише поглиблюється, а її вирішення потребує залучення все більшого кола спеціалістів. Так, на нещодавно проведеному (2-6 вересні 2018 року, Глазго) 78-му Всесвітньому конгресі фармації та фармацевтичних наук FIP, який проходив під слоганом «Pharmacy: transformingtheoutcomes» питання перегляду сучасної ролі та завдань діяльності фармацевтів за умов підвищення вимог до ефективності надання медичної та фармацевтичної допомоги у суспільстві набуло принципово нового значення. Слід зазначити, що осмислення сучасної ролі фармацевтів у системі фармацевтичного забезпечення та суспільстві потрібно розглядати у контексті

розвитку такого важливого поняття, як «фармацевтична допомога». Першопроходцями у цьому напрямку були американські вчені та представники практичної медицини та фармації. Вперше наукове осмислення змін у практичній діяльності фармацевтів під впливом комплексу факторів було зроблено у роботах видатного вченого американського вченого William E. Smith [8]. Ще у далекому 1967 році William E. Smith вперше було визначена необхідність перегляду ролі фармацевтів в організації надання госпітальним хворим ефективних фармацевтичних послуг, як важливої складової медичної допомоги, яка надається в умовах лікарень. Слід зазначити, що плідна робота видатного американського вченого в цьому напрямку продовжується й зараз, так у своїх роботах він висвітлює цілий комплекс проблем в організації роботи як клінічних провізорів так, й фармацевтів, що працюють у аптечних закладах різних форм власності. Американській досвід активного впровадження ефективних фармацевтичних послуг, що надаються хворим в лікарнях сформував об'єктивні передумови щодо формулювання самого поняття «фармацевтична допомога». З виникненням та впровадженням у науковий обіг зазначеної наукової категорії (C.D. Helper та L.D. Strand, 1989-1990 роки) практична діяльність фармацевтів набула принципово нового змісту [3,4]. Наприкінці 80-років минулого століття WillianESmith., C.D. Helper та L.D. Strand сформулювали основні принципи реалізації надання фармацевтичної допомоги у госпітальному секторі охорони здоров'я клінічними фармацевтами. Це дозволило у майбутньому розробити проект надання фармацевтичної допомоги та послуги, який пройшов успішну апробацію у штаті Мінесота (США) впродовж 1992-1996 рр.. Насамперед, американськими вченими було визначено, що «Pharmaceuticalcareistheresponsibleprovisionofdrugtherapyforthepurposeofachievingdefiniteoutcomesthatimprovethepatients' qualityoflife»(C.D. Helper та L.D. Strand)[3,4]. У подальшому, після проведення дискусій та обговорення на міжнародному рівні в 1998 році FIP, були внесені уточнення з приводу визначення поняття «фармацевтична допомога» («achievingdefiniteoutcomesthatimproveormaintainapatient'squalityoflife»). З того часу змінилась як кількісні так й якісні характеристики професійної діяльності фармацевтів, значно розширився спектр їх послуг. У наслідок чого, еволюціонувала сутність основних функцій, що виконує аптека у системі фармацевтичного забезпечення населення.

У подальшому практична діяльність фармацевтів стала розвиватися у значно ширшому діапазоні та рухатися непаралельно розвитку медицини як раніше, а значно випереджуючи темпи її розвитку. Характер розвитку фармацевтичної діяльності став відповідати сучасним викликам суспільства, які з кожним роком стали набувати все більше соціального наповнення. При цьому, слід зазначити, що наукові нароби вчених, які здійснювалися упродовж декількох десятиліть у зазначеному напрямку, а також послідовна й виважена позиція міжнародних організацій, насамперед WHO та FIP дозволили сформував принципово нову ідеологію у фармацевтичній практиці. Завдячуючи активній позиції американських вчених та консолідованій та соціально відповідальній політиці європейських науковців та міжнародних організацій на даний час світова фармацевтична спільнота має сучасну концепцію впровадження фармацевтичної допомоги та

послуги. На нашу думку, необхідно ще раз наголосити, що ключова роль в осмисленні сучасної ролі та напрямків діяльності фармацевтичних працівників належала саме WHO та FIP. Саме реалізація зазначеної концепції дозволяє ефективно вирішувати все зростаючі за гостротою виклики суспільства у напрямку організації функціонування суспільної охорони здоров'я. Ще у 1992 році FIP був розроблений та представлений *standardsforpharmacyservicesundertheheading «Goodpharmacypacticeincommunityandhospitalpharmacysettings»*. Сам текст зазначеного документу у подальшому був представлений до обговорення на Токійській конференції «Якісні фармацевтичні служби – користь для держави і суспільства» у 1993 р.. За результатами зазначеної конференції був схвалений текст «GoodPharmacyPractice» (GPP), а у її резолюції сформульована концепція фармацевтичного забезпечення, в якій було зазначено про необхідність акцентуалізації ролі фармацевта на інтересах пацієнтів. У 1994 р. WHO представила резолюцію WHO47.12 «Roleofthepharmacistinsupportofthe WHO reviseddrugstrategy», у якій окреслювалася роль та основні завдання фармацевтів на шляху реалізації міжнародної стратегії у забезпеченні населення ліками. Після процедури розгляду у ВООЗ та відповідного доопрацювання стандарти GPP для країн європейського регіону були опубліковані під назвою «Належна аптечна практика в комунальних та лікарняних аптеках». У подальшому всі наступні документи, що розроблялися на міжнародному та національних рівнях з питань впровадження принципів ФД у практичну охорону здоров'я, базуються на концептуальних засадах, задекларованих у GPPWHO/FIP. У 1996 р. Фармацевтичною групою Європейського Союзу (PharmaceuticalGroupoftheEuropeanUnion – PGEU) були опрацьовані стандарти GPP ВООЗ/ММФ для європейських країн. У цей період розвитку набуває міжнародного визнання відповідальне самолікування як сучасний напрямок в організації медико-фармацевтичного забезпечення населення за умов перманентного збільшення витрат на охорону здоров'я у соціально орієнтованих державах. Впровадження відповідального самолікування у фармацевтичну практику призводить до значного розширення професійних компетенцій фармацевтів. У вересні 1998 р. у Гаазі була оприлюднена спільна заява WHO/FIP про роль фармацевтів в організації відповідального самолікування. У зазначеній заяві були представлені загальні вимоги до фармацевтичної допомоги та характеристика комплексних заходів щодо ефективної організації її впровадження у практичну охорону здоров'я. У 1998 р. для нових незалежних держав був розроблений стратегічний документ «Фокус на пацієнта», у якому зазначалося наступне [1]. За умов реформування національних систем охорони здоров'я у нових незалежних державах необхідно впроваджувати нові форми й методи фармацевтичного забезпечення населення, які базуються на інтересах пацієнтів, гарантіях якості препаратів, фізичної, соціально-економічної та інформаційної доступності ліків. Враховуючи необхідність подальшої адаптації стандартів GPP до реалій національних систем здоров'я різних країн, вже наприкінці 90-х рр. минулого століття міжнародними організаціями розпочався масштабний процес над підготовкою наступної версії керівництва GPP. За результатами роботи у 2001 р. Спеціальним проектом ВООЗ з фармації в нових незалежних країнах у співпраці з Центром ВООЗ з лікарської політики та розвитку фармацевтичної практики було оприлюднене керівництво з впровадження

стандартів GPP в країнах, що розвиваються у напрямку впровадження ринкових відносин у практичну охорону здоров'я.

Висновки. Систематизуючи результати проведених досліджень можна стверджувати наступне. Процес впровадження фармацевтичної допомоги, як важливої історичної та соціально-економічної категорії характеризується складністю розвитку. Шлях розвитку фармацевтичної допомоги відповідає основним ознакам діалектичного розвитку будь-якого процесу, що здійснюється від впливом цілого комплексу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Враховуючи посилення соціального навантаження на аптеки, спектр професійних обов'язків буде постійно розширюватися. Справедливим є твердження, що рівень професійної та соціальної відповідальності фармацевтів буде лише підвищуватися. У наслідок цього, впровадження новаторських форм й методів надання населенню фармацевтичної допомоги та послуги у практичній охороні здоров'я буде й надалі продовжуватися. У сукупності, це обумовить необхідність постійного перегляду змісту та форм організації діяльності фармацевтів та рівня їх професійної підготовки та перепідготовки у сучасній системі охорони здоров'я.

Список літератури

1. Developing pharmacy practice A focus on patient care World Health Organization Department of Medicines Policy and Standards Geneva, Switzerland In collaboration with International Pharmaceutical Federation The Hague, The Netherlands 2006. Available from: <http://apps.who.int/medicinedocs/en/d/Js14094e/>
2. Fred M. Eckel, The Pharmacist's Expanded Role. Pharmacy Time. Available from: <http://www.pharmacytimes.com/publications/issue/2015/october2015/the-pharmacists-expanded-role>
3. Hepler C, Strand L. Opportunities and responsibilities in pharmaceutical care. J Hosp Pharm. 47; 1990:533-543.
4. Helper C.D. The future of pharmacy pharmaceutical care. Am. Journal Hosp. Pharm. 30; 1990. 23-29.
5. New tool to enhance role of pharmacists in healthcare. Available from: <http://www.who.int/mediacentre/news/new/2006/nw05/en/index.html>
6. Mil V. Pharmaceutical care the future of pharmacy. Available from: <http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/science/2000/j.w.f.van.mil/titlecon.pdf>
7. The Role of Pharmacists in a Changing Health Care Environment. Available from: <https://cvshealth.com/thought-leadership/the-role-of--pharmacists-in-a-changing-health-care-environment>
8. Willian E Smith. Role of a Pharmacist in Improving Rational Drug Therapy as Part of the Patient Care Team. Drug Intelligence. 1 (8); 1967: 244-249.